

Ms. 59.3.

CANTICVM MOSIS¹⁰ TRIVMPHALE

EXOD. XV. 1-21.

AVGVSTVM POESEOS HEBRAEORVM EXEMPLVM

DISSERTATIO THEOLOGICA IVBILAEA
BISSAECVLARI
CONDITAE ALMAE SALANAE
MEMORIAE CONSECRATA

AD ASSISTENTE ECCLESIAE EVANGELICAE TVTORE DEO
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

D O M I N O

F R I D E R I C O

MARGGRAVIO BRANDENBVRGI BCRVSSIAE
SILESIAE MAGDEBVRGI CLIVIAE DVCE
BVRGGRAVIO NORIMBERGAE CAET. CAET.

DOMINO NOSTRO LONGE CLEMENTISSIMO
PRAESIDE

CASPARO IACOBO HVTHIO

SS. THEOL. D. ET PROF. PVBL. ORD.
ANTISTITE PALAEOPOSITANO SOCIETATIS TEVTONICAE
DIRECTORE GYMNASII ILLVSTRIS SCHOLARCHA
ORDINIS THEOLOGORVM H. T. DECANO

IN ALMA FRIDERICIANA ERLANGENSI
DIE III. FEBRVARII MDCCLVIII. *m.*

RESPONDEBIT
IOANNES ADAMVS LVDOVICVS WEZEL
BARVTHIVS

SS. THEOLOGIAE CVLTOR
SOCIETATIS TEVTONICAE ERLANGENSIS SODALIS.

ERLANGAE

TYPIS IO. DITER. MICH. CAMERARII ACADEM. TYPOGR. 1788.

ALMAE SALANAE
PRORECTORI MAGNIFICO
SENATVI SPLENDIDISSIMO
PATRIBVS FRATRIBVS AMICIS
HONORATISSIMIS AESTVMATISSIMIS
BISSAECVLARIA
INAUGVRATAE ACADEMIAE
GRATVLATVR IVBILA

CASPARVS IACOBVS HVTHIVS. D.

Non adeo terris coeloque a VOBIS diuisum
me tenet Franconia, VIRI MAGNIFICE!
SVMME VENERABILES! ILLVSTRES!
EXCELLENTISSIMI! quin vestra exultem
laetitia, Vestroque gaudio triumphare in-
cipiam, cum auspiciatissimus consecratae
ante duo saecula Academiae reuertitur
dies, toti Litteratorum orbi iubilaeus. Vester fui qua-
tuordecim annis: quemadmodum et quatuordecim
nunc annos in hac nostra Fridericana corpore a Vobis
vivo disiunctus, sed animo, pietate, votis, amore,
V OBIS coniunctissimus. Vestris in scholis optimarum
quarumcunque doctrinarum scientia adoleui imbutus:
viuunt adhuc PRAECEPTORES, quos aeternum venerabor.
Vestra indulgentia cathedram doctoris ipse conscendi:
A 2 fluxe-

fluxeruntque sine curis, sine molestia dies. Neminem ex VOBIS sensi inimicum: Patronos, Fautores, Amicos; expertus sum omnes. Viget adhuc inter Vos studiorum Promotor, eruditissimus REVSCHIVS, qui consiliis suis et commendatitiis, me quidem profus in scio, quae mentis excelsae etcandidi pectoris praerogatiua est, effecit, vt ad hanc in Fridericiana nostra prouinciam vocatio mihi obtigerit, vere diuina. Florent et in Venerabili Vestro ordine Vestramque ornant cathedram, quos AVDITORES reliquisse gloriatur. Permittite vt inter festiuos gaudentium plausus et VESTRIS, pietate non postremus, iungar.

Singularis haec est Numinis diuini prouidentia, vt quae inter summa duorum saeculorum de vniuersa Christi ecclesia totoque orbe litterato merita consenuit, illustrissima SALANA, nullum omni ex parte virium passa decrementum, filios circumspiciat velut rorem ex auro sibi natos, nouoque repubescens robore, bis centesimum, suis redimita lauris, nunc agat natalem. Depulit Deus pro insigni clementia, ab hac festiuitate bellicorum tumultus: votiuias laetantium acclamationes neque scutorum gladiatorumque strepitus, neque cataphractorum interrumpunt susurri. Rebus tranquillatis in saecularia Musae effunduntur gaudia: neque lugubres ex Helicone resonant voces. Templum ouantes ingredimini honoris, diemque augustum inter preces et iubila aeternitati consecratis.

Ego vero ne inter haec votorum solemnia ingratus videar siluisse, carmen Vobis exhibeo Mosis triumphale, quo magnalia quondam Dei ad mare rubrum praedicauit immortalis heros. Constitueram primum,
Condi-

Condito^{rem} Vestrae Academiae FRIDERICVM CONFES-
SOREM, ad exemplum Abelis, Vobis sistere *post mortem*
loquentem: sed castiganda fuisset *Du Fresnii* vecordia, qui
adscita nuperrime Electoris Bauariae auctoritate, orbi
Christiano persuadere voluit, superesse in archiuis ele-
ctoralibus toties a nostris postulatum nefandae episto-
lae exemplar, qua gloriosissimae memoriae Electorem,
IOANNEM CONSTANTEM, Apostatam obiisse a FRIDE-
RICO Filio nunciari, impudentissime confingitur. At
vero iniurias, lingua germanica effusas, et germanica
contundendas censui: quod, simulac *Anti-Stroeblianas*
absolvero dissertationes, exequar. Mutavi ea de caussa
consilium, primumque Poeseos Hebraeorum hic offero
specimen, saecularibus magis accommodatum gaudiis.
Audiuistis me toties, et benignissime audiuistis, ger-
manica canentem: nunc et hebraica praecuntem ne
dedignemini.

Conditor Academi^{arum} et Conservator Deus
ALMAM VESTRAM SALANAM nulla non felicitatis parte
sistat beatam. Laetior semper redeat post saecularia
Numinis diuini in Academiam Vestram beneficia, quam
nunc celebratis, augusta dies. Effundat benignissimus
Deus in Vos Vestrasque gentes omnem benedictionem.
Floreat et ad mundi usque interitum perennet condita
a FRIDERICO MARTYRE Academia, veritatis euan-
gelicae propugnaculum, scientiarum domicilium, Ger-
maniae ornamentum. Valet^e VIRI PATRES, FRATRES,
FILII! Vestra diu fruimini laude nominisque gloria; Ves-
troque et impost^{erum} favore atque amore me comple-
ctimini. Ita iubilabam in Academia Fridericiana
Erlangensid, XXV. Ianuarii MDCCLVIII.

§. I.

Primum idemque augustissimum Poeseos vere diuinæ exemplar nobis exhibet canticum MOSIS, post terribilem Aegyptiorum stragem ad mare Arabicum decantatum. EX OD. XV. 1. 21. Extollant Graeci verustissimos inter suos hymnorum auctores, *Olenem Lycium, et Pampbum*, quos Orpheo et Homero antiquiores fuisse commemorat PAVSANIAS. * Celebrant Lyricorum parentem *Orpheum*, quem plures dubitant an vnquam tam antiquus extiterit. ** Iisdem coronent eloquiis *Thamyrim, Linum, Musacum*. *** Antiquitate eos superat, qui et dignitate antecellit, MOSES. Nec Aegyptii gloriantur, *Hermetem Trimegistum*, vt reliquarum scientiarum, ita et Poeseos ex suis prodiisse conditorem. Equidem *Hymnos Deorum* ab eo compositos, qui cum aliis ritibus in libro *Μεσοφωνητικῶν* contineantur, meminit CLEMENS ALEXANDRINVS: * Dudum vero ante diluuium iam cecinerunt. Ita cantici cuiusdam segmentum, cuius aator *Lamechus* fuit, adseruauit Moses *Gen. IV. 23. 24.* quod acute iam vidit I O. CLERICVS ad h. l. obseruans, versibus istud constare *εμοιοτελευταις*.

§. II.

Liceat mihi de cantico hoc Lamechi nonnulla interficere; eruditus, vt spero, non ingrata. Minus certe displicuisset ista Clerici

* in *Basoicis*, vbi hymnum eius in Lucinam laudat p. 581. ed. Syll. Hanouiae 1613. Meminit et HERODORVS IV. 35; et CALLIMACHVS *Hymn. in Del. 304.*

** extitisse tamen luculenter probatum dedit immortalis BVDDEVS *Obs. Halens. T. VI. Obs. XIX.*

*** Vide FABRICIVM *Bibl. Graec. L. I. de Lino, c. XIV. de Musaco c. XVI.* adde de Thamyri PLATONEM, qui cum Orpheo iungit *Legum VII. p. 829. ed. Henr. Steph.*

* *Stromatum L. VI. p. 632.* Hermetem istum *Chanaanum* fuisse, coniecit SAM. BOCHARTVS. *Phaleg L. I. c. 2. Opp. T. I. p. 11.* Mosen ipsum innui cum Eusebio existimat HVERTIVS, *Demonstr. Euang. Propos. IV. c. 4. p. 122. ed. Lips.* CONRINGIVS mysticum tantum nomen contendit, quod verosimilius. Quae *Hermeti* adscribuntur, Homero iuniora sunt. Dignus est, qui hic conferatur FABRICIVS *Biblioth. Gr. L. I. c. VII. - XII.*

Clerici coniectura aequis rerum arbitris, modo metathesin pro
 lobitu in textum hebraeum non intrussit. Corrigam, quae
 deliquit. Transpositione versus non indiget. Verba postrema
 aliter ordinanda sunt: et meo iudicio totus versus ita fuit

עדה וצלה שמען קולי	Ada vezilla schemaan koli
נשי למך האונה אמרתי	N'sche Lamech Haafen- na im- rathi
כי איש הרגתי לפצעי	Ki isch haragti lepizi
וילד לחברתי	ve ic- led lechab- byrathi.
כי שבעתים	Ki schibha- taim
יקם קין	Iykkam Kain
ולמך שבעים	Ve Le- mech schibhim
ושבעה	Veschibha!

Si minus delicatiores sint Germanorum meorum aures;
 metro veram eodem retento:

Ada | und Zilla | o vernehmt | meine Stimm :
 Weib'r Lamechs | euer Ohr | meine Rede | de p'rnimmt!
 Mordlug ich | mir zur Wund | einen Mann:
 Zur Plag | einen Jün- | gling sodann ?
 Mächt Gott so | gewaltig
 Cain sieben | fältig:
 Den La- | mech rächt er
 siebenmal.

Quod

Quod ad sensum verborum difficiliorum attinet, circa quem *Clericus* pluresque interpretum fluctuant: lucem et eidem foenerabimur, si obseruetur, verba haec esse Epicuraci ante Epicurum, seu potius ante Epicuri de grege porcos. Lamechus, primus bigamus, vulneratae conscientiae poeseos dulcedine mederi tentat. Vxores indignatione filiorum Dei et diuinæ ultionis comminatione facile perturbabantur: sed bono eos animo esse iubet Lamechus, defumto argumento, quod tantus nondum peccator sit ac Cainus; qui tamen a Deo aduersus hominum laesiones fuerit munitus. Longinquius petita sunt, quae post b. Lutherum perspicacissimus ceteroquin interpres, Io. GERHARDVS in *Comm. in Genesin* p. 154. ad h. l. coniecturatur: Lamechum a seniore forte et iuniore Propheta ob bigamiam reprehensum, eos occidisse, caedemque pro ludo et ioco habuisse. Haec si commisisset: narrationem concitatus, non ita sedate, conformasset Moses. Nihil difficultatis remanebit, si particulam *et* vertamus interrogatiue: *Num virum interfeci in vulnus tibi, aut puerum in vibicem tibi?* Tale quidem facinus in *Abele*, viro iuvene, commiserat Ataus Cain. De hac *interrogandi*, quam particula habet, potestate vide *Gen. XVIII. 5. Es. XXIX. 16:* c: compara b. DANZII *Interpr.* §. 183. p. 300. Ita curis solutus veneri inseruit et libidinibus LAMECHVS, cinaedica vxores inebrians cantione, vt posito metu voluptates secum sectentur. Sapienti consilio haec annotat Moses. Etenim 1) qui de amoribus et vino carmina nectunt petulanter ingeniosi, nunc verum amatorculorum deprehendunt autorem. 2) Qui inuentum Deorum nugantur gentiles, ad genuinas deducuntur origines. 3) Bigami huius cantoris filius *Iubal*, instrumentorum inuentor est, quibus citharistae seducunt, de amore et vino modulantes. 4) Sic facile concipitur, qua ratione filii Dei allekti sint, vt molli et foeda libidine cum filiabus hominum commiserentur *Gen. VI. 2.* Effecerunt citharistriae, choreae, cantiunculae. Cantillaui veterator bigamus: lusit fidibus Iubal filius: saltarunt puellae. Simile quid euenit *Num. XXV. 1. - 3. coll. c. XXXI. 16.* Cacterum

fi Reu. Dn. OEDERVS in istis Lamechi verbis vaticinium de Christo, pro peccatis vulnerato, sibi inuenisse visus est; nec Bigamum, nec Cainitam, nec carminis hilarioris nexum satis attendit. Reicit vt sententiam quam maxime paradoxam b. RAMBACH in *Hist. Eccl. V. T. p. 137.*

§. III.

Lasciuiant ita anacreonticis et adonicis, canantque Venerem et Bacchum, qui otio et mollitie diffluunt Germani ex gente heroum degeneres et effoeminati: sed et Lamechum celebrent parentem; antecessores venerentur Cainitas. Coelesti Poescos dono nihil decedit: nec enim Cainitarum abusus diuinis derogat institutis. Nihil dubitamus, cecinisse et ad aras populum Dei, quando coetu numerosiore ad eundem locum vnus omnium, die cumprimis Sabbati, fuit conuentus, vt inuocarent nomen Iehouae. Digtum ad haec videtur intendere Moses, dum nexu immediato post ista Cainitica subiungit, quae Sethitarum in contrarium moliebatur pietas: *tunc coeptum est sc. publice, inuocare nomen Iehouae* GEN. IV. 25. 26. * Adamo et Heuae sine causa exprobrarunt GELASIVS

* Qui aliter hunc locum verti praecipunt, longissime errant. Si **למך** cum FAGIO in *Crit. Angl. ad b. l.* in significatu *profanationis* accipiunt, vt sensus sit: *tunc profanatum est ab inuocando nomen Dei*: insipide addiderit Moses **אֱלֹהֵי** adinuocandum. Transferatur itaque: COEPTVM EST, vt *Gen. VI. 1. IX. 20. XLIV. 12.* Si **אֱלֹהֵי** cum VITRINGA ad *Es. XLIV. 5.* et lo. CLERICO ad h. l. de *humana adpellatione* interpretentur, vt sensus sit: *tunc coeptum fuit denominari de nomine Iehouae*; obstat aliuum verbi, quod nequaquam passiuè exponendum. Obstat et *historia*: nomina enim ex Iehoua ab hoc tempore composita, nulla commemorat Moses, Nec filios Iehouae se adpellarunt Sethitae: vt *supra. Dei* tantum Moses distinguit,

B

Sensus itaque secundum regulas sanctae hermeneuticae non alius relinquitur, ac quod cultu publico inceperint Sethitae nomen Iehouae celebrare. Ipse Moses verba in hunc sensum illustrat c. XII. 8. quando de Abrahamo commemorat: *extruxit ibi altare et inuocauit nomen Iehouae*. Notauit ad haec verba lo. CLERICVS: *Inuocatio haec Dei videtur maflationem villimarum, et solemniorum cultum indicare; alioquin priuatas preces, ubicunque fuit, sine altari villo, fundere Abrahamus potuit. Eadem ad verba Gen. IV. 26. scribere debuisset. Addatur Gen. XIII 4. XXI. 33. XXVI. 25. II. Sam. VI. 2.* En ita cultus publici et sollemnis inter victimas et preces et cantus et nominis diuini celebrationem peracti primordia!

Papa et RUPPERTVS Türitiensis, notante Cardinali BONA, *Psalmodiae diuinae* c. I. p. 23. quod *tantis acceptis beneficiis nullas laudes nec preces, grati animi indices, reddidisse legantur*: non enim opus erat, vt distinctim commemoraretur, quod facili conclusione patebat. Equidem Protoplastos cantus praeceptores Angelos habuisse, cum b. WERNSDORFIO* et DEYLINGIO** non adlererem: locus enim IOBI XXXVIII. 7. *vbi eras, quum canerent simul stellae matutae?* non nisi cantum improprie talem designat. Quomodo modulationum existimentur inuentores, qui organis cantus desituuntur? Rectius dixeris *aves* modulando praeiuisse. Placent insigniter, quae hanc in rem Plinii penicillo consignauit POLYDORVS VERGILIUS de *Rer. luent.* L. I. c. 14. „*Ecquis docuit* „*Lusciniam vario canendi modos? Haec enim auicula sonum edit,* „*perfecta musicae scientia modulatum: qui nunc continuo spiritu trahitur in longum; nunc variatur inflexo; nunc distinguitur inciso; copulatur intorto; promittitur, reuocatur, infuscatur ex inopinato: interdum et secum ipse murmurat: plenus, grauis, acutus, creber, extensus. Et breuiter: audire licet tam paruulis in faucibus concini,* „*quae tot exquisitis tiliarum tormentis, vt ait Plinius, ars hominum excogitauit. Huius harmoniae natura magistra est!* „ Nec auibus immo indigebat praeceptoribus. Aequae concreata nobis sunt organa cantus, quam loquelae: ad canendum aequae nos inuitat atque impellit natura, ac ad loquendum. Et quis crederet, hominem, diuina ornatum imagine, in religioso Deum modulamine celebrandi ritu, auibus excitantibus fuisse segnior?

§. IV.

Canticum Moysi triumphale, quod ex sacris diuina prouidentia adseruatis, in orbe primum est, diuinitatem spiratum, super hominum elogia longius euectum. Quae de Pindaro suo, Lyricorum Principe, gloriatur HORATIVS *Carminum* L. IV. oda II.

Monte

* in *Diss. de Prudentia in Cantionibus ecclesiasticis adhibenda* §. II. p. 5. Vitemb. 1723.

** in *Institutionibus Prudentiae Paestoralis*. P. III. c. VIII. §. VIII, pag. 198.

*Monte decurrens, velut annis, imbres
 Quem super notas aluere ripas,
 Feruet, immensusque ruit, profundo
 Pindarus ore.*

ea rectius in MOSEN quadrabunt, quem quisquis aemulari
 studet, ceratis ope Daedalea nititur pennis.

*Is per audaces noua dithyrambos
 Verba deuoluit, numerisque fertur
 lege solutis.*

Is Deum Regemque canit, per quem cecidere iusta morte Cen-
 tauri: cecidit tremendae flamma chimaerae. Apertura abyssi, et
 transitus sexcentorum millium virorum, praeter minorenes et
 pecora, per mare ad duo latera diuisum: miraculum est, quod
 nonnisi vnica vice orbis terrarum vidit, et natura stupuit. Diui-
 nitus agitatus Vates totus feruet. Magnifica omnia: augusta:
 Dei plena. Nihil moratur hominum cogitata: quicquid obstat,
 secum voluit ad celebrationem Iehouae; velut annis, niuibus so-
 lutis, monte decurrens.

§. V.

Primum de POESI dispiciamus. Equidem non ignoro,
 quanta difficultatis hoc sit negotium. *Implicata et spinosa, in-
 quit venerabilis CARPZOVIVS, circa Poesin Hebraeorum biblicam
 est quaestio; circa quam tot fere sententiarum occurrunt diuortia, quot
 numeraueris doctores, qui in isthoc declarando desudarunt argumento.**
 Confirmat b. WOLFFIVS, subiungens: *obscurum est, nec adhuc
 ad liquidum perductum, dubiumque omnino est, an posteritas vnquam
 ex diuersarum, quae hic se offerunt, sententiarum ambagibus eluctatura
 sit.*** Attamen animum nondum despondeo: nec vero mihi
 per arrogantiam quicquam tribuo. Procedere in veritatum scru-
 tinio et negatam adhuc tentare viam, hominis ingenui est, qui
 officiorum memor virtute incalescit.

B 2

§. VI.

* Introductionis ad Libros Canonl-
 cos Vet. Test. P. II. p. 3.

** Bibliothecae Hebraeae P. II, pag.
 93.

§. VI.

Actum agerem, si eruditorum colligerem sententias, et opinionum circa Poësin Hebraeorum diuortia, fusius describerem. Labore hoc iam perfundi sunt b. AVG. PFEIFFERVS in *Diff. de Poësi Hebraeorum*, quae Dubiis Vexatis Loc. XLVI. Opp. P. I. p. 279. - 91. legitur inserta. Post hunc operam contulerunt Daum-Viri iam laudati, Io. GOTTL. CARPZOVIVS *Introd. in LL. Canon Vet. Test.* P. II. p. 2. - 29. et Io. CHRISTOPH. WOLFFIVS *Biblioth. Hebr.* P. II. p. 92 - 117. et P. IV. p. 20 - 24. Quaedam tamen dabo supplementa. Iungit CARPZOVIVS p. 17. Theodorum Ebertum, quem Herbertum minus recte nominat, auctoribus, qui rythmis *עמוס העברי* veterem Hebraeorum constare poësin iudicauerint: dubitat de eo WOLFFIVS P. II. p. 96. iudicium vero suspendit, quia liber non sit ad manus. Eundem errorem commisit CALMETVS; profiteiturque b. MOSHEMVS, * se decidere non valere, quia librum nunquam viderit. Mihi ad manus est, sub. tit. THEODORI EBERTI *Poetica Hebraica, harmonica, rhythmica, metrica.* Lipsi. 1628. Auctor in Academia Viadrina LL. Orient. erat Professor. Rythmum statuit EBERTVS, sed eo tantum significato, quo METRVM signat: prout cum Augustino Beda vocabulo hoc vsus est. p. 33. Rythmum vero ex terminatione similis desinentiae, qualem Germani habemus, negat: et qui occurrunt, eos sponte et fortuito factos, non studio elaborato accessitos, pronunciat p. 42. et 72. Libris de Poësi Hebraeorum adscribatur FRANCISCI HARE, Episcopi Cicestriensis, *Psalmodum Liber in versiculos metricè diuisus.* Londini 1736. II. Partes in 8vo. Metrum ille concedit: sed pedes, quibus constat, non nisi iambi sunt aut trochaei, duarum tantum syllabarum. Rythmos negat. Maibomium audacia exaequat. Lectionem codicis pro lubitu corrigit: secat, vrit, transponit, inserit. Recensetur dans la *Bibliothèque Britannique* T. VII. P. I. p. 95. Sub censuram peculiari programmata vocauit Theologus Lipsiensis,

* in der Uebersetzung der biblischen Untersuchungen des Hrn. Calmet. P. II. Obf. XI. pag. 114.

Aequè errat b. LOESCHERVS de *Causis Linguae Hebr.* p. 436.

Lipsiensis, b. CHRISTIANVS WEISE, sub tit. *Systema Psalmorum metricum*, a Fr. Hare adornatum. Lips. 1740. pl. 4. $\frac{1}{2}$. Strinxit etiam aduersus eum calamum Anonymus dans la *Biblioth. Brit. T. VIII. P. II. p. 417.* Nouissime ex Anglis in Hebraeorum Poe, sibi inquisiuit, et aduersus Harium disputauit ROBERTVS LOVVTI A. M. Collegii Oxoniensis Socius et Poeticae Praelector, qui de *Poesi sacra Praelectiones Academicas Oxonii habuit*, inscripsit, Oxonii 1753. in 4to. Librum nondum vidi: legi vero recensionem in der *Bibliothek der schönen Wissenschaften und freyen Künste*. Vol. I. P. I. p. 122. - 155. Lips. 1757. Huius si sequamur principia, loca quaecunque Prophetarum, viuidius et pathetice expressa, poeticis annumeranda sunt. Deinde metrum dari, sed genuinam eius rationem ignorari, existimat. Prodiit quoque non ita pridem dissertatio *Critica in Canticum Debrae lud. V.* sub Praef. Dai. DANIELIS GERDESII, Theologi Groeningani, auctore *Abr. Fried. Ruckersfelder*, Groen. 1753. Characterem *Pindaricum* in isto Epinicio obseruat Autor: quod in quatuor Strophas diuidit, quarum vna quaeque tribus choris strophon, antistrophon et Epodon exhibet; epiphonemate versus ultimi concentu trium chororum totum canticum finiente. Metri vero et rhythmī nullam curam habet.

§. VII.

Disceptationes de Poesi Hebraeorum ad duo capita possunt reduci: alterum de *metro*; alterum de *rhythmō*. Tres inde nobis obueniunt classes:

I. Sunt qui et metrum et rhythmum hebraeis abiudicant, et solutam orationem, caractere tantum poetico animatam, contendunt. Ita SCALIGER ad *Chron. Eusebii* p. 6. RICH. SIMON *Hist. Crit. V. T. L. I. c. 8. p. 57.* AVG. CALMET in den *bibl. Untersuchungen*. P. II. obl. XI. p. 140. 141. Propius ab his distant, qui nonnisi melodiam concedunt prosaicam, cantui accommodatam; qualem in collectis nostris ecclesiasticis obseruamus. Sic b. AVG. PFEIFFER l. c. et SAL. VAN TILL in der *Singkunst der Hebräer* P. II. c. 6.

II. Alii metrum largiuntur, rhythmum non aequè. Hexametra, pentametra, iambica, Hebraeis attribuit IOSEPHVS *Antiq. L. II. c. vlt. L. IV. c. vlt. L. VII. c. 10. (al. 12.)* quem sequuntur EYSEBIVS de *Praep. Eu. L. XI. c. 3.* HIERONYMVS in *Praef. ad Chronicon Eusebii*, et in *Epist. 155. ad Paulam.* ISIDORVS *Hisp. Origin. L. I. c. 38.* Operosius hanc sententiam ornavit FRANCISCVS GOMARVS in *Lyra Davidis*, edita 1637. quae et sub calcem Operum P. III. p. 388. legitur. Aduersarium expertus est IAC. CAPELLVM in *Animadu. ad Nouam Dauidis Lyram.* 1643. Iudicauerunt et ex nostris nonnulli paulo inclementius.

III. Alii rhythmum propugnarunt: sed metrum negarunt. Ita sensit AVGVSTINVS STEVCHVS in *Praef. in Psalmos.* In eadem opinione versatus est IO. CLERICVS.

§. VIII.

Mea sententia Poësis Hebraeorum et *metrum* habet et *rhythmum*: prout ex cantico Lamechi adparet, §. II. a nobis proposito. Vtrumque vero semper coniungi, non adseruerim: sufficit coniuncta deprehendi. Nouo argumento ex *cantico Moysi triumphali* hoc demonstrabo. Quae GOMARVS circa metrum; quae CLERICVS circa rhythmum peccauerunt, sollicitè euitabo. Si per singula cantica sic processerint eruditi, genuina Poësis hebraeae ratio omnino detegetur. Tunc enim patebit: num in omnibus sit metrum; quod suspicor: num rhythmus; de quo dubito: num profa tantum verbis poëticis animata; quod diffidulter persuaderer. Sic enim omnia Prophetarum scripta, si ab historicis abstrahas insertis, versus erunt. Inter versus et referenda erit oratio Dominica, et tota Apocalypsis.

§. IX.

Quod ad generalem cantici nostri distributionem attinet, sequentia noto.

I. Strophis, more lyricorum, eleganter diuisum est: sed cauendum, ne quae sensu cohaerent, diuellamus. In hoc errarunt et Gomarus et Clericus.

II, Stro-

II. Strophæ ad similitudinem Sapphici carminis decurrunt; voce semper emphatica, nec rhythmis præcise adstricta, concisus et maiestatice finiente. Hoc a nemine adhuc eruditorum video obseruatum.

III. Non eodem metro procedit canticum: sed prout plenum est figuris et adfectibus, ita et strophis inaequalibus superbit, et angusta varietate aures delectat. Similiter et rhythmos quandoque vilipendit.

IV. Stropha finita respirabat chorus virorum: alter mulierum tunc antiphonam cantabat, præeunte Mirjam; de quo inferius.

§. X.

Circa prosodiam generatim moneo, errare viròs eruditos, qui cum *Leusdenio* ex principio morarum syllabas hebraeorum omnes censent æquales. Dum recitamus, tono omnino distinguuntur. Hinc regulas sequentes formo:

I. Syllaba, quæ TONVM habet, semper *longa* est: reliquæ vocis eiusdem, quacunque vocali animentur, semper *breues*.

Sic et Germani nostri, v. g. *Beschreiben*. Falluntur viri boni, qui cum *Gomaro* ex vocalium diuersitate longas et breues metiuntur: quod ex principio morarum facile refellitur.

II. Scheua mobile ordinarie legitur, sonumque habet *natura breuem*: elidi tamen potest, vt in vernacula, si metrum exigat. *Gomarum* iure hic arguit *CAPELLVS*, quod scheua nonnisi vocalis sub consonante mobili absentis notam habuerit.

III. Monosyllabum, vt apud Germanos, communiter *anceps* est. Ita v. g. כִּי אֵשׁ בְּנֵי מוֹרָאֵי מox longam, mox breuem constituit syllabam. Perperam hoc negauit *Gomarus*.

IV. Vox composita, tonum quoque *in poesi* exigat *compositum*, origini concinnum. Sic הֵן in *Lajouah* producitur aut corripitur, prout metrum requirit: cum ratione originis anceps sit.

V. Positionem Hebraei, qualem Latini habent, non agnoscunt: quod morarum efficit principium. Hoc iam *Vatablus* perspexit.

VI. Vox dissyllabica sapphum claudens, tota producitur; non obflante, quod syllabarum altera brevis sit. Cantus et patheticae pronuntiacionis sic exigit ratio.

VII. Syllaba sonorum extensione inconcinne multiplicatur. Vix a risu sibi temperabunt, qui HERMANNI VON DER HARDT *tres primas Ioelis elegias sacras*, Helmst. 1706. vulgatas, perlustrauerint. Sub initium statim vox prima שמעו hunc fundit sonum:

$\overset{v}{S}$ chi mu u u u. Ad hunc modum si modulari liceret, ipsum Hardtianum nomen musica foret.

VIII. Ut germanica lingua, ita et Poesis cum hebraica pulchre conuenit. Ex huius proinde legibus aestimentur, quae in dubitationem adducerentur.

IX. Audacia omnis ab interprete Poeta absit; nec verbum in textu immutetur. Non enim textus metro, sed metrum textui adaptandum est. In hoc Clericus aberrauit. Se maiori vero adhuc pollere audacia ostendit HENNINGVS BERNH. WITTEB, Ecclesiastes Hildesiensis, ad cantiunculam Lamechi, in *Commentatione in Genesin, de Iuribus Israelitarum in Palaestinam*. pag. 180.

§. XI.

His praeritissis eruditiperspicent, Hebraeis omnino et iam-bos esse, et trochaeos, et spondaeos, et dactylos, et anapaestos. Metrum deprehendent et versum. Agedum; argumento sit ipsum triumphale canticum.

Stropha I.

אֲשִׁירָה לַיהוָה	$\overset{v}{A}$ sch- $\overset{v}{ }$ rah $\overset{v}{ }$ ia- $\overset{v}{ }$ Iouah	Ich singe dem Jovah
כִּי גָאֵחַ גָּאֵחַ	Ki $\overset{v}{g}$ aoh $\overset{v}{g}$ aah	Gros von Thaten ist er ia
סוֹס וְרֶכְבּוֹ רָמָה	Sus $\overset{v}{v}$ 'rochbo $\overset{v}{r}$ amah	Ros u. Reuter stürzt er da
בַּיָּם	Baiam	Ins Meer.

Stropha

Stropha II.

עני זמרת יה	Offi vesim- rath lah	Gott meine Kraft, mein Lied:
ויהי לי לישועה	Vajht li ti- schuah	Zum Heil für mich bemüht.
זה אלי	Seh Eli	Er, mein Gott!
ואנורה	V'anuchu	Vor ihm will ich stehen:
אלהי אבי	Elohe Abhi	Meines Vaters Gott!
וארומנהו	Vaaro m'menhu	Den will ich erheben.

In voce vesimrath licentia poetica concedatur, vt vltima corripiatur, penultima producta. Nonnisi h. l. ea vsus sum.

Stropha III.

יהוה איש מלחמה	Ihouah isch mit- chamah	Jovah, der Krieges Herr!
יהוה שמו	Ihouah schemo.	Jovah, spricht so:
מרכבת פרעה	Markebhoth Paroh	Denn die Macht Pharo
והילו ירה	Vechelo iarah	Und sein Heer stürzt er
בים	Baiiam.	Ins Meer.

Stropha IV.

ומבחר שלשיו טבעו	Vmibh- char scha- ischah tübbu
בים סוף: תהמת	B'jam suph: Thomoth.
יכסימו	Iechas- iümu
ירדו במצולת	Iaredu bimzoloth
כמאבן	Cmoabhen

C

Ja!

Ja! seiner Fürsten Kern warf er,
Ins Schilf: das Grab
Bedeckt ihr Heer.

O sie stürzten hinab:
Wie ein Stein.

Stropha V.

ימינך יהוה נאדררי בכח	Iemincha Ichouah nedari baccoach
ימינך יהוה תרעץ אויב	Iemincha Ichouah tiraz oiebh
זכרב גאוונך	Ubherobh geoncha
תהרס קמיד	Taharos kamecha
תשלה חרונך	Teschallach charoncha
יאכלמו בקש	Iochele- mo cakkasch

Deine Rechte, o Herr! hat sich herrlich gezeigt:

Deine Rechte, o Herr! erlegt den Feind.

Welche Macht läßt du sehn,

Wenn sie wider dich stehn.

Deinen Zorn läßt du gehn:

Er verzehrt sie wie Hauf.

Stropha VI.

זכרוה אפיד נערמומים	Vbheru- ach appe- cha neer- mu majim
נצבו כמו נד נולים	Nitzebhu kemo ned noflim
קפאו תהמת	Kapheu thomoth
בלב ים	Blebh iam.

Deine

Deine schnäufende Nach' hat die Wasser geschwellt:
Auf einander die Fluthen wie Haufen gestellt.
Selbst der Abgrund gestand

Im Wauche des Meers.

Stropha VII.

אמר אויב ארדה אשין	Amar oiebh erdoph assig
אחלק שלל תמלאמו נפשי	Achallek schatal timlac- mo naphschi
אריק הרבי	Arik charbi

תורישמו ירי

Torische- | mo iadi.

Der Feind sprach: Auf! ich hol sie ein!

Da theil ich den Raub: und mein Herz soll sich freun.

Mein Schwerd schlägt drein,

Ganz verjagt muß es seyn!

Stropha VIII.

נשפת	Naschaphta
ברוחך	Bruchacha
כסמו ים	Kiffa- mo iam
צללו כעופרת במים	Zalalu caophe reth b'maim
אדירים	Addirim

Wie gar geschwind

Weht dein Wind!

Sie deckt das Meer:

Sie versunken wie Bley so iah

In die See!

C 2

Stropha

Stropha IX.

מי כמכה	Mi cha- mocha	
באלים יהוה	Baelim Ihoua	
מי כמכה נאדר בקדש	Michamo- chá nedar bakkodesch	
נורא תהלת עשה	Norah t'hilloth: ofeh	

פלא

Pele

Wo gleicht dir wer
Aus den Göttern, Herr?
Wo vergleicht sich dir wer; Hoch, Heilig,
Preiswürdig: der wie Du
Wund'r thu

Stropha X.

נשית ימינד	Natitha iemincha	Du strecktest deine Hand:
תבלעמו ארץ	Tibhlac- mo arez:	Sie verschlung die Erde.
נחית כחוסדך	Nachitha bechafsdcha	Du führtest mild entbrannt
עם זו גאלת	Am su gaalta	Dein Volk, dir erkaufet:
נהלת בעודך	Nehalta beosfcha	Du hast es gros an Macht
אלנוה קדשך	Elneueh kodschecha	In dein Heiligthum bracht.

Stropha XI.

שמעו	Schameu	Diß hörten
ממים ירגון	Ammim jirgalun	Die Völker, und bebten.
חול אחו שבני	Chil achas ioschebhe	Der Gebährerin Harm פלשת

פלשת

Plaschet

traff die Philister.

או נבהלו

As | nibhhalu

Da zitterten

אלופי

Alluphe

Der Fürsten Schwarm

אדום

Edom

Von Edom.

Stropha XII.

אילי

Ele

מואב יאחזמו רעד

Moabh | iochafe- | mo raad

נמוגו כל ישרי

Namo- | gu kol | ioschebhe

בנען

Kenaan

Das Reich

Moabs, überfiel ein Schrecken.

Das Volk zusammen ward weich

Von Canaan.

Stropha XIII.

תפל עליהם אימתה

Tippol | alchem | ematha

ופחד: כגדל זרועד

Vapa- | chad; bigdol | froacha

ידמו כאבן

Jiddemu | Caaphen

עד יעבר עמד יחזה

Ad iaphor | ammecha | Ihoua

עד יעבר עם זו

Ad iaphor | am fu

קניח

Kanitha

C 3

Laf

Laß fallen auf sie Gram des Harms,
 Des Zitterns: die Macht deines Arms
 Zerschmettre sie wie Stein:
 Bis hinein dringt dein Volk, o Held!
 Bis ein dringt dein Volk,
 Das du erwehlt.

Stropha XIV.

	v v - v
תבאמו	Tebhiemo
	v v - v
והטעמו	V'thittaemo
	v - v v v -
בהר נחלתך	Behar nachlatcha
	v - v v v -
מכון לשבתך	Machon Ieschibhtcha
	v - v v -
פעלת יהוה	Paal- ta Ihouah
	v v - v v - v -
מקדש אדני כוננו	Mikkedasch Adonai conu
	v - -
ידיך	Iadecha

Führ sie hinein
 Pflanze sie fein
 Am Berg, wo dein Land:
 Dein Sitz, dir ernannt,
 Josah! ist im Stand.
 Eine Wohnung hat, Herr! erbaut
 Deine Hand.

Stropha

Stropha XV.

יהוה	Ihoua	Jova
ימלך לעלם ועד	Iimloch l'olam vaed	Regiert in Ewigkeit.
כי בא	Ki bah	Es kommt da
סוס פרעה	Sus Paroh	Das Pferd des Pharo,
ברכבו	Brichbo	Die Wagen auch so
וכפרשיו	Ubhepha- rafchau	Seine Reuter gleich
בים	Baiiam	Im Meer.

Stropha XVI.

וישב יהוה	Vaii- schebh Ihoua
עלהם את מי הים	Alchem eth me haiiam
ובני ישראל הלכו	Ubhene Iisrael halechu
ביבשה	Bai- iabbascha
בתוך הים	Bethoch haiiam

Doch kehrt der Jovah
 Auf ihr Heer des Meeres Fluth
 Und das Volk Israel ziehet durch
 Im trocknen da
 Mitt'n durch dis Meer!

§. XII:

Stans itaque ad mare algosum, et inter primos ex conspectu Pharaonis cum exercitu submersi tantoque miraculo motus, canticum hoc, numine plenus, praecipat MOSES: succinebant filii Israel. Confirmat hoc non solum ipsa cantici structura: sed et totidem verbis commemorat textus v. I. *ἸΣΤΥΝΕ*, cum ante oculos adhuc versaretur hostium interitus et populi liberatio. Alludit immo ad hanc temporis circumstantiam diuina Apocalypsis, quando stantes ad mare vitreum pinguntur eduoti ex tyrannide Antichristi, habentes citharas Dei et cantantes canticum Moysi et Agni. APOCALYPS. XV. 2. 3. Autorem primum esse Spiritum Dei, non tantum ex *Θεοπνευσία* Moysi clarescit: sed et futurorum, in primis de extruendo in monte sanctitatis habitaculo, probat praenunciatio. Mulieres cum v. 20. et 21. distinguuntur a Mose et filiis Israel, tanquam alter canentium chorus; manifestum est, viros non per antiphonam, sed vna cum Mose, cecinisse. Dubium vero mouetur non inane, quomodo in tanta temporis breuitate tantus totidem millium exercitus edoceri potuerit hoc canticum. Confugit ad miraculum Autor de mirabilibus scripturae apud Augustinum, contendens, omnes eodem inspiratos flamine, vno quasi ex ore, nulla praemonitione edoctos, consono carmine literas easdem decantasse in vnum: sed miraculo non indiget. Selecti sunt sine dubio Proceres populi, qui familiis in agmina diuisis praeibant: vt dato signo in laudes effunderetur totus exercitus; concinentibus, quibus ingenium erat et canendi facultas. Praeterea, vt fit in cantu, repeti omnino poterant ab agmine verba, quae Moses cum selectiorum choro praecinuerat. Stropham denique primam viri facile ediscebant omnes: tunc vero sufficiebat, si saphum duntaxat et patheticam reliquarum stropharum clausulam, succinendo repeteret populi vniuersitas.

§. XIII.

Alterum chorum mulierum ducebat MIRIAM, Moysi soror v. 20. Nominatur soror Aarons, quia Moles in actu hoc triumphali

triumphali Victorem figurabat, qui neque fratres habebat neque sorores *Marth.* XII. 50. Haec vera caussa est, quam nõndum perspexerunt interpretes. Nam quod Aaron Mose natu maior fuerit, et Mariam actate proxime attigerit, vt alii cum CORN. A LAPIDE ad h. l. coniiciunt, ratio est plane ficulnea: quasi vero fratris natu minimi soror primogenita, non aequè eademque emphasi diceretur eius soror, ac fratrum reliquorum. Quod typus Mariae extiterit, cantico similiter Deum glorificantis, somnium est eiusdem A LAPIDE: typus enim sic dicenda foret Miriam psallentium per totum orbem. Figura eodem iure laudaretur Elisabetha; quin ipsius Petronellae, primi Romanensium Pontificis filiae. Canticum triumphale post stragem non cecinit MARIA, Deum magnificans: vnde similitudo figuratiua prorsus deficit. Optauerint forte Pontificii, vt Mariam haberent cum Mose antitypo in opere liberationis Israelis spiritualis sociam? Virginem eam fuisse voto monastico adstrictam, hominum otio se saginantium delirium est. Quod a marito suo non denominetur, nihil probat: dignior erat cum Mose et Aarone cognatio. IOSEPHVS maritum eius commemorat fuisse HVR; coniectura aequè probabili. Iungitur enim Aaroni Exod. XXIV. 14.

§. XV.

MIRIAM cum choro mulierum alteri virorum *respondebat.* v. 21. 22. VULGATVS dum vertit, *egressaeque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis et choris, quibus praecinebat, dicens: Cantemus Domino*, caet. triplicem committit errorem, quem vero nec versio LUTHERI emendat: vnde vtraque corrigantur. 1) In hebraeo est *קָרְאוּ* illis, sc. viris, in genere masculino; quod minus rectè ad mulieres refertur. 2) cum viris cantu non praeciuit Miriam, verbum *קָרְאוּ* vertendum est *respondebat*, nequaquam *praecinebat*. Ordinaria haec verbi est significatio: *Gen.* XVIII. 17. XXXI. 43. *Exod.* IV. 1. De cantu itaque *responsorio* accipiendum. 3) In hebraeo non est *prima* persona, *cantemus!* sed *secunda*, *CANTATE!* Choro itaque virorum, ordientium: *cantabo Iehoua;* chorus respondet mulierum, *cantate Iehoua!* eodemque

D

in

in proposito confirmat; canere vt pergant, excitat. Respon-
sorium ita sonat:

שִׁירוּ לַיהוָה	Schiru Iajhoua	Singet! dem Jehovah!
כִּי נָאָה נָאָה	Ki gaoh gaah	Gros von Thaten ist er ia!
סוֹס וּרְכַבּוֹ רָמָה	Sus v'rochbo ramah	Ros u. Reuter stürzt er da
בַּיָּם	Baiam	Ins Meer!

§. XVI.

Primum hoc est cantus per responsoria distribui exemplum. Israelitarum dein impietate effectum, vt in festiuitate, aureo vitulo consecrata, alternis ad eundem modum canerent vicibus: quod reatum idololatriæ haut parum intendebat Exod. XXXII. 18. Vertit VVLGATVS: *sed vocem cantantium ego audio*. Sic et b. LUTHERVS, sondern ich höre ein Geschrey eines Singertanzes. Rectius: *vocem cantu respondentium ego audio*. Notent hoc sibi Pontificii, qui iconofatriam, hagiolatriam, Mariolatriam perperam eo excusant, quod Iehouam celebrent, dum imagines, sanctos, Mariam cultu religioso venerantur: Israelitæ enim vitulolatræ Iehouæ similiter festiuitatem consecrauerant. Totidem enim verbis indicabatur: *cras erit festum Iehouæ!* v. s. Haec erat idololatria, quod eodem cultu et cantu, quo Iehoua celebratur, hoc festum peragebant.

§. XVII.

Similiter per antiphonas cecinerunt Israelitæ ad puteum in Beer. Num. XXI. 17. VVLGATVS et hic emendetur cum vernacula nostra, in hunc modum: *Tunc canebat Israel hoc canticum: Ascende putee! alternis canite ei!* caet. Versus pariter ομοιοτελευτης hic obseruat Io. CLERICVS: quos vero sic emendo:

CHORVS

CHORVS I.

v - v - v v -
 Ali | beer | enu-lah
 v - v v - -
 Beer | chapharu- | hah
 v -
 Sarim.

Steig auf, o Brunn! Stimmet ein:
 O Brunn! es gruben dich fein
 Die Fürst'n!

CHORVS II.

v - -
 Caru | ha
 v v - v -
 Nedibhe | haam
 v v - v - v v -
 Bimchokek | bemisch- | anotham

Ihr grub'n fein!
 Unsres Volfes Herrn
 Mit ihr'm Fürst; mit Stäben so fern!

Antiphona quoque deprehenditur I. SAM. XVIII. 7. simili verborum consonantia desinens. Adde Es. XXVII. 2. *in die illa canite alternis vineae Hemor. et Neb. XII. 40. Es. VI. 3. Inprimis Ps. CXXXVI. Apud profanos nec minus antiphonarum inualuit vsus. Hinc VIRGILIUS Eclog. III. v. 58. 59.*

Incipe Daemota: tu deinde sequere Menalca.

Alternis dicetis. Amant alterna Camoenae.

§. XVIII.

Antiphonam in isto Mariae cantico si obseruassent interpretes, quaestionem haut mouissent, quot versus cecinerit mulierum chorus? Miror vero et Io. CLERICVM hic oscitare, dum ad h. l. p. 67. subiungit: *quot versus a singulis choris canerentur, non liquet.* Totidem immo verbis antiphona recitatur v. 21. et cantico virorum contradistinguitur. Non animaduertit vero CLERICVS, epinicion per strophas decurrere: qua quidem nostra obseruatione omnia plana euadunt. Ad vnam quamque chori virorum stropham, antiphona eadem respondit chorus mulierum; similiter, vt Ps. CXXXVI. eadem semper ab altero choro repetuntur verba: *Quoniam benignitas ipsius sempiterna est!*

§. XIX.

Tympanorum vsus antiquissimus est, et dudum ante Moysi tempora obtinuit. Ita LABAN, Iacobo dum exprobrat, quod clam adornauerit fugam, adseuerat, *se hilare adhibitis canticis,*

D 2

tympano

tympano et cythara eum dimittere voluisse. GEN. XXXI. 27. Erat vero תוף tympanum ex instrumentis pulsatilibus, membranis ad orificia clausum, intus cauum: germanice rectius Trommeln. Minoribus inter saltandum frequentius utebantur mulieres. I. Sam. XVIII. 6. Ies. XXIV. 8. Ier. XXXI. 4. Compara IAC. SPONIUM in *Miscell. S. I.* Art. 7. SAL. VAN TILL von der Sing und Spielfunst c. VI. p. 109. Spolia haec sine dubio erant Aegypti, quibus nunc celebrabant Deum Israelis. Instrumentis pulsatilibus iungebantur *inflatilia*: מוזלות: Verit VULGATVS: *cunz choris*: b. LUTHERVS mit Reigen. Eodem et significato vox ista venit *Exod. XXXII. 19. Iud. XXI. 21.* Mallem tamen reddere: cum tibiis, Tympanis tibiae, vt instrumenta musica, conuenientius adfoctantur. *Iud. XI. 34. Ps. CXLIX. 3. CL. 4. Es. V. 12.*

§. XX.

In duas partes commode dispefcitur canticum. Prior praesentia Dei celebrat miracula v. 1. - 11. Posterior futura propheticè extollit Dei beneficia v. 12 - 19. Futura pingit Propheta vt praesentia: vnde dubia aduersus Mosen, cantici autorem, facile euanescent.

§. XXI.

Deus Liberator, quem celebrat Mofes, Deus generatim est trinunus: quod nomen essentiale IEHOVA, et *grammaticè** et *logice* trinuni proprium, satis indicat. Insigni emphasi nomen istud frequentius hic adhibet Mofes; animo repctens, quae paucis ante diebus ad eum locutus erat Dominus c. VI. r. 2. Ego IEHOVA, et adparui Abrahæ Isaac et Iacob in Deo omnipotente: at in nomine IEHOVA non sum eis notus factus. Ipsum nomen dudum ante iam pronunciauerat Mater viuentium *Gen. IV. 1.* didicerant

* Est ex chaldaico היה fuit, pro quo Ebraei frequentius dicunt יהיה et triuna temporum habet characteres: futuri, יהיה praesentis, יהי praeteriti: vnde eum signat, qui ERIT, qui EST, qui FUIT, Pluralem non

admittit: nec ponitur in regimine: nec recipit suffixa: nec praefigi finit יה demonstratiuum. Dum legitur IEHOVAH ZEBAOTH *Es. VI. 3.* subiacet ellipsis: Iehouah ELOHE Zebaoth. Hoc propter iuniores adscribo.

cerant Patriarchae *Gen. XV. 7.* Sed emphasin huius nominis tanto, ac in Pharaonis et exercitus Aegyptiorum interitu populi foederis liberatione augusta, miraculo illi nondum experti fuerunt. Hunc vnice verum esse verborum sensum, ex connectione versus praecedentis c. V. 24. luculenter patet: vnde et in textu hebraeo initium capituli sexti recte constituit. Praegnantia itaque hac significatione IEHOVAM frequentius nominat Moses: emphasin vocis stupendo nunc miraculo edoctus. Mirum vero videtur, quare Iehouam Deum *Patris sui* vocet; non in plurali, *Patrum nostrorum*: exigebat omnino eiusdem adparitionis recordatio? In causa fuit 1) rhythmus. *Seh Eli! Elohe abbi!* Strophi. II. Adparet exinde non fortuito, sed data opera verborum consonantiam fuisse conquisitam. Si *Abbothenu* dixisset, voci *ELI* altera sono haut respondisset. Neque vero rhythmum duntaxat habita ratio, et sensus enervatus. Etenim 2) commendabat hunc rhythmum gratiosa Dei compellatio, qua Mosi dicebat: *Ego sum Deus PATRIS TVI: Deus Abraham, et Deus Isaac et Deus Iacob. Exod. III. 6.* Et quum 3) vno ore eodemque Spiritu hoc canticum totus Israel, tanquam indiuiduum morale et persona vnica decantabat: noua accedebat emphasis, et adparebat, vnum eundemque esse omnium Patrem, Deum eundem. MALACH. II. 10.

§. XXII.

Speciatim Iehoua ille liberator Christus est: in quo gloria trinunius respicitur, et a populo Dei praedicatur. Sic chorus vterque Seraphinorum in Rege Messia, sedente super solium excelso, maiestate eius domum replente, Deum extollebat trinunium *Es. VI. 1.-3.* Sic et Moses in cantico triumphali Christum collaudat. Etenim *α.)* Iehouam celebrat, *qui equum et currus deiecit in mare. v. 1.* At miraculum hoc fecit Angelus faciei, qui in columna nubis et ignis praeiuerat: vt totidem verbis commemoratur c. XIV. 19. *β.)* Arcana sapientia nomen eius designatur *IEVS. v. 2. Et factus est mihi Ieschua: IN IESVM, siue Seruatorem.* Prima vice auditur hoc nomen in cantico primo: nisi forte verba Iacobi

cobi huc trahas: *expecto salutare tuum siue tuum Iesum*. GEN. XLIX. 18.
 2) *Is adparuit Mofi, et Deum Patris ipsius ex rubo ardente se nominavit*. v. 2. coll. c. III. 2.-6. 3.) *Dominus is est exercituum*, qui sub veteri testamento agmen duxit, tam coeleste angelorum, vt archangelus; quam terrestre in Leuitarum cohortibus sub Pontifice typico v. 3. Conferatur commentatio nostra ad *Es. XL. 2. Duplicita gratiae post militiam expletam*. Idem nunc Israelitis praeiuit *vir bellator*. c. XIV. 25. *Mediteris et Apocalyps. XIX. II-15. e.) Daſtor is est populi;* quem eduxit v. 13. 4.) Idem et est *redemptor* v. 13. coll. *Es. XLIII. I. Rom. III. 24. 4.)* Ipsius est *Canaan*, terra Immanuelis v. 17. coll. *Es. VIII. 8. 3.)* Sanctuarium in Canaane aedificandum, Messiae templum est. *Mal. III. I. Luc. XIX. 46. 1.)* *Is Rex est aeternus* v. 18. coll. *Es. IX. 6. 7. Luc. I. 33. II. Sam. VII. II-16.* ad quem locum feriis huiusce natiuitatis Iesu Christi data opera commentatus sum, sub titulo: *Semen Mulieris in Throno Dauidis*.

§. XXIII.

Celebratur immo et *Spiritus Sanctus*, si verba v. 10. (II.) cum VVLGATO vertimus, *Flauit SPIRITVS TVVS: et operuit eos mare*. Sensus admodum est concinnus. Sicut in creatione motans supra aquas eas foecundauit Spiritus Iehouae *Gen. I. 2.* ita et in supplicio hostium, aquas vt Spiritus iudicii concitauit, et rebelles aduersus Iehouam et Regem ipsius detrusit in vndas, submersit, deleuit.

§. XXIV.

Ad singula cantici verba vt commentemur, nec chartae nec temporis permittit angustia. Versionem dabo cum obseruationibus; quae sufficere queant. Plura qui desiderauerit, Autores consulat in b. LILIENTHALII *Archiuario biblico* p. 160. 61. laudatos. Versuum distinctionem ex vernacula retinebo, et cum Strophis cantici coniungam.

§. XXV.

Pars PRIOR praesentia Dei celebrans miracula v. I. - II. sic progreditur.

STRO-

STROPHA I. v. I. *Cantabo Iehouae: nam extollendo se extulit. Equum et sessorem eius deiecit in mare.* Magnificat et effert se Iehoua factis; dum magnitudinem demonstrat. Constructio verborum hebraicum refert. Non male VVLGATVS: *glorioso magnificatus est; secutus Alexandrinum εὐδοξίας δεδόξαται.* In equis confidebant bellatores gentium: hos cum sessore prostermit Iehoua. Interdixit populo ne quadrigas multiplicent, Deut. XVII. 16. nec in equitatu glorientur. Ps. XX. 8. XXXIII. 17. LXXVI. 7. CXLVII. 10. Prou. XXI. 31. Ef. XXXI. 1. 3.

STROPHA II. v. 2. *Robur meum et canticum Iah: et factus est mihi in Seruatorem.* (Iesum.) *Iste Deus meus: et habitare eum faciam.* *Deus Patris mei: et extollam eum.* Cum Iah et Iehouah coniunguntur, vt Ef. XXVI. 4. in Iah Iehouah *petra in saecula:* illud ex hoc non videtur per syncopen contractum. Accedit, quod in ה' semper sit punctum Mappik. Idem vero exprimit, quod Iehoua: vnde Κυριος vertit Alexandrinus. Rhythmi causa et haec vox videtur studiose adhibita. Iah iste Messias est: quo nomine et iam celebratur Ps. LXVIII. 5. Is R O S V R, et corporaliter; hostes repellens: et spiritualiter; nam in Iehouah nobis est iustitia et robur. Ef. XLV. 24. IESCHVAH et salutem exprimit, et *Saluatorem.* Ipsum nomen innuisse videtur Seruatoris Iesu, qui in Mose erat, Spiritus Christi. Demonstratiuum ה' ISTE gestum refert, quo Deum in columna nubis praecuntem designauit Moses: quod suboluit Iudaeis, quando Iehouam visibiliter adparuisse fabulantur. VANVEHV difficultioris est interpretationis. VVLGATVS vertit, *glorificabo:* sic et Graecus. Radix הוה idem valet ac *habitauit:* nec deseri potest ista notio, ob cognatum naue, quod de habitaculo sanctitatis v. 13. adhibetur. In Hiphil proinde exprimit: *habitare eum faciam.* Sic et CHALDAEVS, et cum eo Philologorum pars maxima accipit. Dicitio emollitur, si phrasi germanica efferas: *Er soll unter uns wohnen;* *Faciam vt inter nos habitet.* De tabernaculo extruendo quando cum interpretibus exponitur: iactantius dictum videtur, nec conuenit cum v. 17. vbi habitaculi conditor ipse Iehoua est.

STRO-

STROPHA III. v. 3. 4. hem. pr. *Iehoua vir belli; Iehoua nomen eius. Currus Pharaonis et exercitum eius proiecit in mare. Quem Heua celebravit Virum Iehoua Gen. IV. 1. is populo suo Vir belli est. Deus fortis Es. IX. 6. Promisit Mosi: Dominus pugnabit pro vobis. c. XIV. 14. adde Ps. XXIV. 8. Iehoua nomen eius: et nomen Iehouae in ipso. Exod. XXIII. 1. Es. XLII. 8. c. XLV. 18. - 21.*

STROPHA IV. v. 4. 5. *Et selectio Ducum eius submersi sunt in mari algoso. Abyssi operuerunt eos: descenderunt in profunda; ut lapis. Mare SVPH, latine algosum: nam magna algae in littore est copia. Graeci adpellant erythraeum, ab Erythro rege quodam ibi submerso: quod dum Latini rubrum verterunt; maris rubri inde enata est adpellatio. Accurate CVRTIVS L. VIII. ab Erythro Rege conditum est nomen: propter quod ignari rubere aquas credunt. In profunda hic demersi sunt ut lapis, qui ut poma natate didicerant. NEH. IX. 11.*

STROPHA V. v. 6. 7. *Dextera tua, o Iehouah! magnificata est in virtute: dextera tua, o Iehoua! confregit hostem. Et in multitudine excellentiae tuae subuertisti surgentes contra te. Misisti iram tuam, quae deuorauit eos tanquam stipulam. Dextera Dei bellatoris emblema est potentiae hostem prostermentis. Ps. CXVIII. 14 16. Mosi haec non erat, quam extenderat manus. c. XIV. 21. 26. Ira Dei immittitur effluue: haec velut fax comburit. Similitudo a stipula plane egregia. Facillime incenditur, nec relinquitur fauilla. Es. XLVII. 14.*

STROPHA VI. v. 8. *Flatu narium tuarum coaceruatae sunt aquae: sumina consiterunt, ut cumulus abyssi: coagulatae sunt in medio mari. Qui mediante refluxu maris transitum Israelis cum Io. Clerico contendunt factum; Mosen mendacii arguunt, spiraculo narium Dei irati tribuentem. Nec refluxus erat tempore transitus, sed fluxus: prout eleganter demonstrauit b. I. o. GVIL. BAIER, Fil. in Diss. an tempore transitus Israelitarum per mare rubrum fuerit ordinarius refluxus seu detumescencia. len. 1713.*

STROPHA VII. v. 9. *Dixit hostis: persequar! adipiscar! diuidam spolia! iis explebitur anima mea! Exeram gladium meum! haeredi.*

hæreditate eos expellet manus mea! Mimesis per Profopopoeiam thraſonum triumphum ante victoriam canentium, admodum iucunda. Spolia copiis pollicitus Pharao, vt ad perfequendum incenderet: sed diuidit Meſſias; hoſte exuto. *Luc. XI. 22. Col. II. 15.* *וְיָ* hæreditauit: in hiphil, hæreditare fecit: sed et contrariam habet ſignificationem, vt h. l. *hæreditate expulſit. Num. XXXII. 21. Joſ. III. 10.*

STROPHA VIII. v. 10. *Flauſi tuo Spiritu: mare eos operuit. Submerſi ſunt: velut plumbum; in aquis vehementibus.* *רוּחַ* Spiritus ventum ſignare valet procelloſum: nec inepte ex v. 8. Exponi vero et poteſt de Spiritu iudicis. Sic AMBROSIVS de Spiritu S. L. III. c. 4. AVGVSTINVS *Quæſtion. LV.* Adoptat ad h. l. CALOVIVS. Ita hoſtium exciſio Spiritui S. tribuitur *Es. XI. 4. coll. II. THESS. II. 8. Es. LXIII. 9.* Vnde Dauid exclamat: *quo ibo a Spiritu tuo: Ps. CXXXIX. 7.* Simile ſicut plumbum, lapſus et ſubmerſionis celeritatem eleganter pingit. Sic irrita facit lehoua conſilia gentium, et infringit cogitationes populorum *Ps. XXXIII. 10. 11.*

STROPHA IX. v. 11. *Quis ſimilis tui inter Deos, o Iehoua? Quis ſimilis tui? Magnificus ſanctitate, tremendus laudibus, faciens mirabile?* *בְּאֵלֵים* Vulgata vertit: *in fortibus*: conſentit RIVETVS ad h. l. *Opp. T. i. p. 955.* Alexandrinus reddit *inter Deos.* Dubius hæret, cui accedat, CLERICVS. Fluſuatio vana, Sanctitas, et tremor reuerentiae, cum notionẽ robuſti, minus cohaeret. Legitur vox *לֵא* et in plurali de *idolis Ex. XXXII. 13. DAN. XI. 36.* Effecit metrum, vt pro *בְּאֵלֵים* adhibuerit vates. Iudam Macabaeum, reſpicientem ad litteras initiales huius verſus *מַכַּבֵּי* nomen Macabaei ſibi elegiſſe, coniectura non eſt inanis. In ſymbolum ante iam adoptare potuerat, quam inſignibus inſigi curafſet: vnde dubium *Druſii et Scalligeri ex I. Macc. II. 2.* nos non moratur. Commentarium ad haec verba exhibet Paulus I. *Cor. VIII. 5, 6.* Adde *Ff. LXXXII. 19.* Imitantur, qui Deum adorant vicarium: *equus beſtiae ſimilis?* *APOCALYPS. XIII. 4.* *Norah ex נָרַי* *timuit* in Part. Niphâl *tremendum* ſignat: datur enim et tremor reuerentiae, de quo locum explices Paulinum *PHIL. II. 13.* Perperam ex *אִתָּה* vidit, *illuſtrem* vertit Clericus. Cohaerent omnino laus et tremor. Tremenda Dei et inter laudes maiestas: celebratio cum tremore pie iteranda. Exemplum vide *El. VI. 3. 4. 5.* Qui mirabile hic facit: ipſe mirabile dicitur, *PEL. Es. IX. 6.*

§. XXVI.

Sequitur pars cantici poſterior, quae futura pingit Dei beneficia v. 12-19.

STROPHA X. v. 12. 13. *Extendiſti manum tuam; abſorpiſti eos terra. Duxiſti in benignitate tua populum tuum, quem redemiſti. Duxiſti tuo robore ad habitam.*

habitaculum sanctitatis tuae. Percutientis gestus est extensio manus. Gen. XXII. 12. Ps. CVI. 26. Respicitur vero ad manum Moysi, iussu Dei extentam. c. XIV. 16. 16. 27. Sublime in idearum iunctura! *Extenditur manus: de- uorat terra!* Mare cum pars est terrae: concinne dicuntur a terra absorpti, qui in mari submersi perierunt. Deinde, cum sicut lapis et plumbum in ima detrusi sunt; haeserunt omnino a terra absorpti aliquamdiu in fundo limoso, donec mare efficeret. Futurum pro praeterito significatu non desinitur: veritas, so musste die Erde sie verschlingen. Quae sequuntur in praeterito verba, futurum prophetice depingunt. Videt Propheta cui oculos aperuit Deus, futura vt praesentia: de certitudine euentuum conuictus, vt praeterita praedicat. ודן bonitatem et gratuitum Dei fauorem exprimit: quod vno verbo benignitatem dicimus. Vulgatus in misericordiam: sed miseria h, l, non respicitur. ודן, vnde Goel, valde emphaticum est, et ideam *victantis, vendicantis, liberantis, redimentis*, iunctim complectitur. Compara Es. XLIII. 1. Hos. XIII. 14. HIOB XIX. 25. Es. XXXV. 10. LXII. 12. EPH. 1. 7. *Habitaculum sanctitatis* nequaquam montem Sinai signat, vt Clericus vult: nunquam enim in eo *habitasse* dicitur Deus; quin mons habitaculi ei opponitur v. 17. Terram Canaanis intelligit CALOVIUS: nec repugno, modo denominatio a sanctuario et templo ibi ex- trueno dicatur desumpta.

STROPHA XI. v. 14. 15. hem pr. *Auduerunt populi: contremuerunt. Dolor corripuit inhabitatores Palaestinae. Tunc perterriti sunt millenarii Edom.* Equidem gladium strinxerunt populi, transitum manu armata Israelitis denegaturi: sed consternatio effecit. IOSVAE II. 10. DEVT. II. 42. יבילם: Duces, qui millibus praerant, MICH. V. 1.

STROPHA XII. v. 15. *Potentes Moab: apprehendit eos tremor. Liquefacti sunt omnes incolae Canaan.* Namogu VULGATUS vertit obriguerunt: sed metaphora subiacet contraria. Rectius *Alexandrinus: ελαττωσαν*, liqu- facti sunt; simili a cera, cui ignis admouetur, desumpto,

STROPHA XIII. v. 16. *Cadat super eos tremor et pavor: magnitudine brachii tui conticescant, sicut lapis.* Donec pertranserit populus tuus, o lehoua! *Donec transierit populus iste, quem acquisuisti.* Verbum ודן, quod et ex- scindere notat, rectius hoc loco conticescere vertitur. Emendetur ideo verso nostra: *Der der Macht dienes Arms mach sie stumm wie Stein; aut si ma- nis: mach sie starr wie Stein.* Alexandrinus vertit: *απολιθωσαν*, lapi- descant. Stupore immobiles fiant: ne transitum tentantibus armati resistent. ודן acquisitionem et possessionem iunctim exprimit.

STROPHA XIV. v. 17. *Introduces eos et plantabis in monte haeredi- tatis tuae. Sedem, ubi habitas, parasti lehoua! Sanctuarium, Adona! firma- runt*

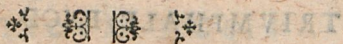
runt manus tuae! Plantandus erat populus, quodsi ex vaticinio Iacobi ad vitem alligari debebat pullus Schilomis. Gen. XLIX. 11. Plenius enunciat Pfalter: *vineam de Aegypto transtulisti: eiecisti gentes, et plantasti eam.* Ps. LXXX. 19. HAEREDITAS nequaquam Dnm locumque ipsi delectum respicit, vultu Riuctus; sed populum, cui ex pacto Abrahamitico terra promissa in haereditatem erat concedenda. Notio haec dispositionem testamentariam inuoluit: obtinebant terram haec Israelitae vt typum et pignus haereditatis caelestis. *Matth. V. 5.* Legatur ad h. l. Dissertatio nostra: *Mansueti terrae haeredes*, Mons haereditatis itaque Sion est in terra promissionis. *וְיָדָה לְעָלְמָא לְעָלְמָא לְעָלְמָא לְעָלְמָא* locus dispositus: vide I. REG. VIII. *aedificauit locum commorationis; locum quo habites in perpetuum.* Sic templum vaticinatur Moses, Deo extruendum: nec errauit Dauid, cum aedificandum constituerat. II. SAM. VII. 1. seqq. In hoc tantum deliquit, quod arrogantius, post arcem sibi extructam, consilium cepit de domo nunc et Iehouae paranda; nec prius concessionem a Deo expetierit.

STROPHA XV. v. 18. 19. hem. pr. *Iehoua regnabit in saeculum et in sempiternum! Etenim venit equus Pharaonis cum curribus suis et equitibus eius in mare.* Vulgatus reddit in aeternum et ultra: vnde Scholastici ingeniose disputant, quomodo ultra aeternitatem detur progressus. De regno Messiae perpetuo videll. *Sam. VII. 12 - 16. Es. LX. 6. 7. Luc. 1. 33.* Hostes is conterit elatos quoscumque; similiter vt Pharaonem, qui adeo superbe ingressus est, deiecit.

STROPHA XVI. v. 19. *Sed reuertit fecit Iehoua super eos aquas maris: et Filii Israel ierunt in arido per medium huius maris.* Gestu emphatice hoc mare designauit Moses; quo hostes submersi, Israelitae seruati.

§. XXVII.

Tribus adhuc verbis de Cantico *Mosis et agni Apoc. XV. 3.* obseruationem subiungam. Existimauit non ita pridem S. R. HARENBERGIVS *Miscell. Lips. Nou.* Vol. V. P. 1. p. 18. canticum respici Mosis elenchticum, *Deut. XXXII.* Verum ad laetitiam liberatorum ex Aegypto spirituali Apoc. XI. 8. qua ad mare vitreum iubilant, minus accommodatum est carmen elenchticum. Hinc de triumphali expono. Sicut elenchticum in sacrificio matutino: ita triumphale in vespertino decantabant Israelitae. Vespera ecclesiae sub tuba septima adpropinquat. Simili miraculo liberata a tyrannide Antichristi triumphat ecclesia. Agnum non offert: sed agnicant videtur. Adhuc ecclesiae Evangelicae Iehoua Liberator, vt canticum hoc Mosis in laudes agni, cuius sanguine vicerunt sui, ad orbis vsque interitum iubilet!

NOBILISSIMO RESPONDENTI
GRATIAE DIVINAE ET GAVDII IN SPIRITV S.
AVGMENTVM!

CASPARVS IACOBVS HVTHIVS D.

Eximias ingenii dotes vt larga manu Tibi gratiose concessit diuinum Numen: ita pietas et industria exornant; comitas magnopere commendat. Benedictionis haec est a piis Parentibus ad liberos transeuntis, haereditas. Felicitatem istam viuendo non attingit Reuerendus Pater: videt tamen et laetatur Senex venerabilis et Auus dulcissimus, maxime reuerendus Theologus, I O. A D. R O T H I V S, Superintendens Monachomontanus meritissimus: cui Nepotem insignis spei, et gaudia iustissima toto animo gratulor. Institutionibus Theologiae exegeticae, symbolicae, typicae, moralis, homileticae, et casuisticae laudabili adhuc interfuisti industria. Nunc et in festiuitate, quam pietas erga A C A D E M I A M I E N E N S E M celebrare adegit, cathedram mecum conscendis Theologicam. Perge in hoc tramite: reuiuiscet in te PATER, praematura morte ecclesiae ereptus. Diligent, qui Te norunt: experietur vero ecclesia, cui studia consecrasti, quam coeleste et inaeestimabile donum sit ingenium poeticum et theologicum pectus. Vale
Scribebam in Academia Fridericiana Erlangensi
d. I. Febr. MDCCLVIII.

In cantiuicula *Lamechi* p. 7. duos priores versus velim emendari. Tonum cum patach furtiuum in vltima *schemaan* non admittit; ex anapaesto iambus cudatur: cui vt respondeat vox altera *haafenna*, facile impetratur. *Schemaan: v hbr!*
Haafen-., mein Wort | vernimm. In voce harag! licentiam poeticam vt admittamus, exigit metrum.

Fd 2087

ULB Halle

3

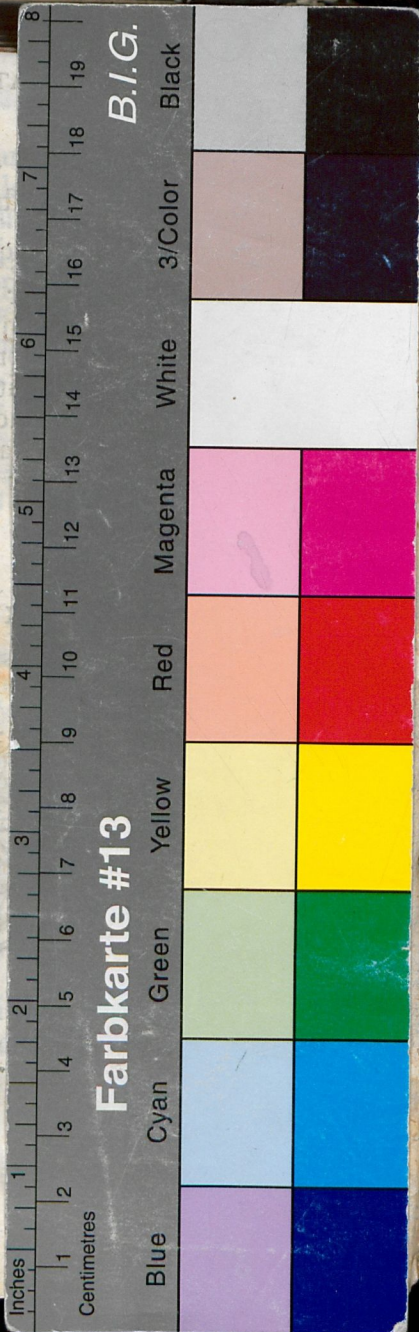
004 222 318

sb.

CANTICVM MOSIS¹⁰ TRIVMPHALE

EXOD. XV. 1-21.

AVGVSTVM POESEOS HEBRAEORVM EXEMPLVM

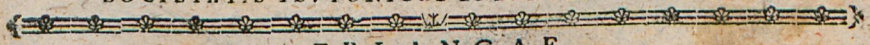
DISSERTATIO THEOLOGICA IVBILAEA
BISSAECVLARI
CONDITAE ALMAE SALANAE
MEMORIAE CONSECRATA

ADSISTENTE ECCLESIAE EVANGELICAE TVTORE DEO
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DOMINO
FRIDERICO
MARGGRAVIO BRANDENBVRGI BORVSSIAE
SILESIAE MAGDEBVRGI CLIVIAE DVCE
BVRGGRAVIO NORIMBERGAE CAET. CAET.
DOMINO NOSTRO LONGE CLEMENTISSIMO
PRAESIDE

CASPARO IACOBO HVTHIO
SS. THEOL. D. ET PROF. PVBL. ORD.
ANTISTITE PALAEOPOSITANO SOCIETATIS TEVTONICAE
DIRECTORE GYMNASII ILLVSTRIS SCHOLARCHA
ORDINIS THEOLOGORVM H. T. DECANO
IN ALMA FRIDERICIANA ERLANGENSI
DIE III. FEBRVARII MDCCLVIII. m.

RESPONDEBIT
IOANNES ADAMVS LVDOVICVS WEZEL
BARVTHINVS
SS. THEOLOGIAE CVLTOR
SOCIETATIS TEVTONICAE ERLANGENSIS SODALIS.

ERLANGAE
TYPIS IO. DITER. MICH. CAMERARII ACADEM. TYPOGR. 1758.

